

CENAB ŞAHABEDDİN BEY'E...

II

Aziz Üstâd,

Bugün ikinci makalenize cevap veriyorum; fakat yine hain bir te-reddüt, bendenizi şaşalattı. Gerçi bu "abuk subuk" veznindeki "sa-buh" unuzun kuvvetini haiz değildi; fakat herhâlde kurtulmalıyım: Bu makalenize ciddî diyeceğim geliyor; çünkü kim bilir ne kadar yor-gunluk neticesinde İngilizlerin Yunanca'dan, Latince'den müfretlerini, cemi'lerini aynen kabul ettikleri dört buçuk kelimeyi bulmuşsunuz. Bu, "arabayı kımıldatmak" husûsunda ibraz buyurduğunuz himmet kadar ciddî... Ne çare ki biraz sonra lisanımızın tensikine ait mes'elenin "komisyon"lara havalesini tensip buyuruyorsunuz; buna lâtifeden başka bir şey diyemem. Çünkü sıfatın mevsufuna nazaran sağda veya solda olmasını size müsavi telâkki ettiren mesleğinizin genişliğine rağmen -zannederim- istemezsiniz ki Napoleon'un meşhur sözü lisa-nımıza dair bahislerde yer bulsun! Ah evet, bunu istemezsiniz değil mi aziz üstâd? İstemezsiniz ki bize bir Cenab yetiştiren bu vatanın lisa-nında o zeki çocuğu gibi lâkaydî içinde hâlâ "elfaz-ı felâket bile mes-tur-ı tebessüm" görünsün. İşte bütün bu mülâhazalarla son makalenizi yine lâtife telâkki ettim. Cevabımda aynı usûlü takip edemedimse af buyurunuz...

Pembe bir balon kadar şuh, beyaz bir sabun köpüğü kadar zarif sözleriniz içinde öyle hakikatler gizlenmiş ki, şu dakikada "sağır kef" sahiplerinden Ali Canip tekrar eğiliyor:

- Hürmetler, hayretler aziz üstâd...

Evet ne diyorum, sözlerinizde hakikatler var: "Her birimiz, bu-yuruyorsunuz, bütün hakikati kendi kartvizitimiz gibi yan cebimizde hissedimiz." Galiba bu kaziyenin sıdkını ispat için olmalı ki tam yirmi buçuk satır sonra:

"Siz âlim kelimesinin cem'i ulema olmasın, âlimler olsun diyor-sunuz ve lisanımızın başlıca mahzurunun Arabî ve Fârisî'den kelime ile birlikte kavaid almakta olmamıza isnat ediyorsunuz. Hâlbuki bir de-receye kadar işte İngilizler de böyle yapar ilh..." satırlarını yazıyor-sunuz. Ah, keşke "lisaniyat" ilminin karşısında rakik buz parçaları gibi eriyip giden şu sözlerinize Hüseyin Dâniş Bey acısalardı, acısalardı da:

Cenab Bey, Türkçe'ye, Arapça'dan me'huz cem'-i müzekker ve müennes salimleri ve cem'-i mükesserleri gibi cem'ilerin Avrupa li-sanlarında mevcut olduğunu ve meselâ İngilizce'de miasma, phenomenon kelimelerinin Lâtince olan "miasta phenomena" şekille-rini muhafaza etmiş olduklarını söylüyorlar. Bunda yalnız bu fark vardır ki İngilizce'ye, Lâtince ve Yunanca'dan binlerce kelime alınmış olduğu hâlde onların cümlesi İngilizleştirilmiş ve cem'ileri İngilizce cem' kaidesine tâbi tutulmuş da yalnız yukarıda zikredilenler gibi birkaçının lisan-ı aslîlerindeki cem' şekli şaz ü müstesna kabîlinden olmak üzere saklanmıştır. Bir de İngilizce'de meselâ bir "talib" keli-mesinin "tullâb" ve "talebe" ve "talibin" ve "talibiyyun" ve "talipler" ve Farisî olarak "taliban" gibi altı muhtelif cem' şekli yoktur..." de-meselerdi. Ne çare ki demiş bulundular. Esasen Dâniş Bey bir noktada tegafül buyuruyor: "İngilizler böyle yapıyor" diyorlar: Bundan ancak "Türkler için de böyle yapmak bir hakır." neticesi çıkar; hâlbuki unutupuyorlar, siz "lâkaydiyyun"dansınız; şüphe yok, tıpkı sıfatın sağ-da, yahut solda olması gibi bu da nazarınızda ehemmiyetsizdir.

Yine Dâniş Bey sizin "tabakat-ı medeniyette en ziyade irtifa eden İngilizlerin lisanında yüzde doksan lûgatın -aslen biri Lâtin, diğeri Sakson olmak üzere- en aşağı iki karşılığı vardır; ve aralarında hiç bir fark olmamak şartıyla... hatta bazı kelimatin yedi sekiz mukabili bu-lunur!.." buyuruşunuza karşı:

"Hiç bir lisanda yekdiğeriyle tam 'müteradif' iki sıfat bulunamaz. O sıfatlar mutlaka bir şeyin nirengilerinden, yani ânâtından ayrı ayrı hâlleri göstermek için vaz' olmuşlardır. Ve bir ihtiyacın mahsulüdür." diyor; Dâniş Bey'in burada da haksızlık ettikleri cihet var: Kendileri, "Bir ihtiyacın mahsulüdür." diye kelimelerin şekilleşmiş ruhî hâdiseler olduğuna kanaat ediyorlar ki bizce de böyledir; halbuki siz "lâkaydî fikrinin nihayetsizliğe ircâ edilmiş zerrelidir" diye telâkki buyuru-yorsunuz... Mademki "kendi kartımız gibi yan cebimizde zannettiği-miz Hakikat" "afyon ruhu kadar uçucu bir şeydir, ispatsız bile olsa iddianızda kaybetmemiş oluyorsunuz aziz üstâd...

Eğer böyle olmasaydı 21 numaralı *Genç Kalemler*'deki naçiz "Yeni Lisan" makalesinin şu satırlarını size takdim edecektim:

"Stylistique: selikiyat" denilen bir ilme nazaran her lisanın içinde bir "müşterek lisan" vardır. Bu böyle bir lisandır ki haiz olduğu keli-meler mensûb olduğu kavmin yalnız bir kısmını hatırlatmaz, umu-muna şamil olur. Meselâ Türkçe'de "keder" kelimesi müşterek lisana dahildir; çünkü bu kelime sarf edilince bize âlim yahut cahil; kadın

yahut erkek... Hulâsa bir kısım halkı hatırlatmıyor; ama meselâ "kaygu" kelimesi derhal aklımıza bir sınıfı getiriyor, taşra halkının bazılarını... Sonra yine aynı manâya "tasa, gussa" kelimeleri de böyledir; bu kelimelerden birincisi kadınları, ikincisi eski adamları hatırlatır. İşte biz "Yeni Lisan"ı, koca Türk neslinin istikbal lisanı olarak tanıdığımız için tasfiyecilerden ayrıldık, bir avâm lisanı husulüne çalışmadık; meselâ "Tahrir Heyeti" yerine "Yazı Heyeti" demek bu esasa muhalif olduğu için bir kısmının değil, bütün bir kavmin lisanı olacak olan Yeni Lisanca kabul edilmedi; edilmeyecektir. Çünkü "hat" manâsına kullanıldığı takdirde bir kısmı hatırlatmayan "yazı", "tahrir" mukabili olarak kullanılırsa şiddetli bir sınıfı, avamın en bir şey bilmez sınıfını hatırlatır...

Buraya birkaç söz daha ilâve etmek istiyorum. Bugün her nasılsa asabî, hassas bir muarızımız olan Yakup Kadri Bey bizi mehcür kelimeleri ihyaya çalışmakla itham etmişti. Hakkı vardı; çünkü siz de tanısanız memleketimizde pek nadir tesadüf edilecek derecede vasi irfanına çok hürmet edeceğiniz bir arkadaşımız, yazdığı "Altın Destan" da bu kabîl lâfızları kullanmıştı; lâkin bu destan eski veya yeni lisanlardan hiç birine misal olarak yazılmamıştır... Vatan büyük ve müebbet bir ülkedir: Turan!" diyen zat o kelimeleri sırf muhteşem maziyi "hatırlatmak" iştîyâkıyla yazmıştır.

Meselâ geçenlerde Kâzım Nami'nin kullandığından şikâyet ettiğiniz "budun" gibi... "Budun" eski Türkçe'de "millet" demek. Korkmayınız, "Türkler" kıskançtır, "budun"larını yabancılara teşmil etmezler; "millet" kelimesi yine "millet" kalacak; "Sartlar"ın, daima "Sart" kaldıkları gibi...

Bu "hatırlatmak" keyfiyetine her vakit ihtiyaç görünür; meselâ eski zamana ait bir hikâye yazsanız kahramanınıza:

- Gussam var, dedirtebileceğiniz gibi, bir kadına da

- Tasalandım!

diye bir şey söyletirsiniz; nitekim:

"Mon beg malheurım."

tarzında bir söz işitsek, "Hımm, deriz, galiba âlemşümullerden!"

Sadede gelem:

Burada küçük bir istirdat yapmama müsaade buyurunuz: Makalenizde "çiçek" varken "şükûfe"nin "koku" varken "buy"un kalacağına bizim inandığımızı söylüyorsunuz. Siz fikirlerinizde herkesten fazla serbestsiniz; bu muhakkak; fakat böyle bir şey düşünmediğimizi arza müsaade buyurunuz, siz müsaade buyurmazsanız bile tetkik

etmekte olduğumuz "selikiyat" "olmaz!" diyor. Size gelince: Siz "çiy" varken Acemce "şebnem"i, "jale"yi, Arapça "neda"yı değil, istediğiniz lisanın bu manâdaki lâfzını kabul edebilirsiniz: Çünkü söylemişiniz ki "kaide-şikenan" dansınız. Münasebet gelmişken arz edeyim: Eğer manâca vüs'atî haiz kelimeler ararsanız Patagonya cihetlerinde mevcut olduğunu "Müller" söylüyor; Amerika yerlilerinden ekserisinin lâfızları gayet şümüllü imiş... Meselâ "yemek" denildi mi erkek mi yiyor, kadın mı yiyor, ayakta mı yiyor, oturarak mı yiyor, bütün bunları tayin ediyormuş...

Bu küçük istirdadımı müteakip bir de ricada bulunacağım: Zarif üslûbunuz karilerinizi ne kadar sermest ederse etsin, vuku'u derkâr tezatların birbirine pek yakın olmaması kabil değil mi acaba aziz üstâd?..

Şair Şehrî'yi: "Ol bülbül-i bûstân-ı Kemal ve ol gül-i sad-berg-i gülîstân-ı hayâlin nâm-ı nâm-î ve ism-i sâmilî Ali olup şimşâd-ı kâmet-âzâde ve zât-ı hüner-âmâdeleri hadîka-ı zurafâ-yı kemâlde bağçivân-zâde demekle ma'rûf ve şöhet-şî'âr-ı dervîş-i dil-rîş-i maârîf - iktidar olup..." diye anlatan tezkire sahibi Salim Efendinin ruhunu şad eden müdafaalarını unutarak:

"Evvelâ" buyuruyorsunuz, "tahdid-i lisan şüphe yok ki elzemdir. Bugün en küçük Osmanlı lûgatnamesini açsanız binlerce bî-lüzum kelimeye tesadüf edeceksiniz. İtikadîmca bunların hepsini tay etmeliyiz." Hangi "an"daki itikadınızca diyeceğim; yalnız desti varken "sebu", "av" varken "nahcir" gibi mi diye soracağım...

Aziz üstâd, bütün yazdıklarınız nihayet birer lâtife olmasaydı, derdim ki: Lisanımızdaki kapitülasyonları atmadan, Arapça'dan, Acemce'den aldığımız kelimelerin Türkçeleşmesine yegâne birer mânîa olan ecnebi kaidelerini tard etmeden sırf o kapitülasyonlar sayesinde Türk lisanıyattı içinde daima ecnebi olarak yaşayan kelimelerin lüzumsuzlarını atmağa ne mecalimiz vardır, ne de hakkımız... Çünkü henüz esiriz demektir... Hiçbir esir de hürriyetini kazanmadan mecal ü hak olur mu?..

Aziz üstâd, son asır "insan esirliği"ni kaldırdı. Siz yazık ki Türkçe'ye:

- Senin nasibin esir ve mahkûm yaşamaktır diyorsunuz... Ah ben bunu sizden ve husûsiyle "Lâkaydiyyun"dan olmadığına kat'iyen emin olduğum Süleyman Nazîf'ten işitmemeli idim...

Çok yazdım, ihtimal başınızı ağrıttım. Yine bütün hürmetlerin, aziz üstâd...

Selânik, 2 Temmuz 1318

Birkaç söz daha: Birinci makalede Yeni Lisan'dan "Evvelâ şaka sandım, sonra sahilheştigini gördüm..." diye korkuyorsunuz. Ah korkmayınız efendim, en büyük garp mütefekkirleri sizi te'min ediyor, onlar diyorlar ki: Lisanlar içtimâî vicdanların mahsulüdür. Onların "tazyik"i olmadıkça "fert" lisanlar üzerinde hiç bir rol oynayamaz. Eğer bu tazyik yoksa, sizin havale edeceğiniz komisyonların da yapamayacağı gibi; fakat ne zaman ki "mevlidülma" ile "mevlidü'l-humuza"ya nazaran "su" gibi "ferdî vicdanlar"a karşı büsbütün başka bir mahiyeti haiz olan "içtimâî vicdan" "amir"dir; işte o zaman korkunuz. Böyle olduktan sonra yalnız haricî bir cilâ olan yetmiş beş senelik "Tanzimat" itikadının yıkıldığını, onun yerine dahilî bir şu'le olan "inkılâp" mefkûresinin doğduğunu görmüyorsanız, yani "Türklük" hâlâ "benliğini" duymuyorsa emin olunuz, hadsî Türklüğün ruhuna tercüman olan "Yeni Lisan" henüz hakikatleşmemiş bir hayâldir; "Enderun" argosu da Ordu köşkü misafiri gibi hâlâ yaşayan bir mevcuttur, bir hakikattir, eğer milleti düşünmeyerek, onun her türlü ruhî hâletlerine yabancı kalarak yıllarca saltanat sürmek hatta yaşamaksa... A.C

• HAK GAZETESİ, nr.131, 9 Temmuz 1328, s.3.

CENAB ŞAHABEDDİN BEY'E...

III

Aziz Üstâd,

"Lâkaydiyyun" mesleğinin piri hangi zat ise vasiyetnamesine galiba şu satırları da yazmış:

"Ey peyrevlerim, canınızın istediğine sağır, kör, riyakâr, yalancı, şöhrat budalası ilh... diye küfretmek sizin için geniş bir haktır; fakat düşünmeden söyleyen, istemediğini işiteceği için şayet bunlara ma'ruz kalanlardan birisi redde ictisar ederse derhal ma'sumiyet kisvesine bürününüz; bu husûsta ellerini havaya açmak! 'Yarabbi, bizim için ne felâket ki şübban-ı üdeba-yı hazıradan velev bir tanesini olsun o tarik-ı menfur mûnaşakaya salık görüyoruz.' demek kâfidir. Fakat bahsi bırakıp şahıs ile uğraşmak sermayemizin esası olmakla maatteessüf 'Yalılar argosunun hamileri arasında Vardar elinden büyük ikramiye umanlarla dün Rusya'dan gelmiş minimini bir saksı içinde bir avuç Osmanlı toprağına bir damla su vermemiş iken bugün bize hamiyet-i Osmaniye dersi verenler var.' kaydını ilâve etmeden yazılarınıza hâtime çekmek ruhumu şad etmez."

Lâkin aziz üstâd, "bahse çıkışamayacağını anlayınca bâhisin şahsına hücum etmek bizde alelhusûs beynelüdeba, pek cari bir kaide idi." buyuran siz değil misiniz? Şüphesiz "idi"yi "dır"a tahvil etmeme müsaade edersiniz. Esasen ne beis var, "lisaniyat" ve "selikiyat" ilimlerinin müddealarını bir tarafa bırakarak bütün günahı ancak onlara istinattan ibaret olan Ali Canip'e hücum edenler arasında varsın "Tâmât" şâiri de olsun...

Aziz üstâd, bozuk bir havada kin ve gayz saçan fırtınaların önüne katılarak gâh yükselen, gâh alçalan şuh bir tayyare gibi seyredenleri manzaranın dehşetine rağmen meftun eden üslûbunuz, ah ne olurdu, şu haksızlığı beraber sürüklemeseydi, ben mi size güzel yazamıyor demişim, ben mi? On beş sene evvel teessüs eden "Edebiyat-ı Cedit"i hatırlar hatırlamaz sizi yâd etmemek, sizin meftununuz olmak, sizi sevmemek nankörlüktür. Daha dün Hak idarehanesinde Süleyman Nazîf Beyefendi "Cenab Bey'le görüşmediniz mi, işim olmasaydı şimdi giderdik" dedikleri zaman hayâlen sizin zeki nazarlarınızı görüyordum.

CENAB ŞAHABEDDİN BEY'E...

VI

Aziz Üstâd,

Beş altı senelik bir fasıladan sonra zatiâlinizi yine bir mektubunla tasdi etmek mecburiyetinde bulunuyorum; eğer lütfen kabul buyursanız bu sefer münakaşamızın mevzuunu şu bizim Türkçülük me's'lesi teşkil edecek. Uluorta bir makale yazmağa çekindim; vaktiyle âciz tilmizinize yazdığınız bir mektupta beyan buyurduğunuz üzere son günlerde bütün teller küfür perdesinden akort edilmiş, ancak zatiâliniz hem mu'tedil, hem de -küfrün mağlûbiyet nişanesi olduğunu hepimizden ziyade bildiğiniz için- sadece hezl-âmiz bir üslûp kullanıyorsunuz. Artık temennim, Türkçülük aleyhindeki fikriniz hakkında istiftada bulunurken meselâ Buhur Efendi vatandaşımızın "ta'n"ına uğramamaktan ibarettir.

Fikrinizce ve fikrinizde olanlarca bu cereyanın mazarratları iki esaslı noktada toplanabilecektir sanırım:

1. İttihad ve Terakki hükümetinin terviç ettiği Türkçülük siyasetini kabul etmeyenler her husûsta bedbaht oldular, teali edemediler. Meselâ bir gün konuşurken bendenize de haber verdiğiniz gibi darülfünûna giremediler.

2. Bu cereyan vicdanlarda bir ham hayâl yarattı. Unsurlar arasına nifak soktu; hatta Umumî Harb'e girmemize sebep oldu. Evvelâ birinci iddiaya cevap vereyim. İttihat ve Terakki hükümetinin takip ettiği siyaset tebarüz ve tebellür etmiş değildi. Dünkü kabineye bakınız: Meselâ belki Cemal Paşa, *Türk Yurdu*'nu okuyordu; fakat Enver Paşa'ya *Sebilü'r-Reşat*'ın nokta-i nazarı elbette daha mülâyim geliyordu değil mi? Köprülüzâde Fuat Bey, darülfünûna girmişti. Ama zatiâliniz, Ali Ekrem Bey, Halit Ziyâ Bey, Naim Bey de pekâlâ birer kürsü bulmuşunuz. Bir de Türkçü olarak tanınmış bir hayâlî zatları tahattur buyurunuz: Sürgüne giden Ahmet Ferit Bey, Mustafa Suphi Bey, son senelerde pek hazin hayat süren Akçuraoglu Yusuf Bey, edebî bir nikbete duçar edilmiş zannedilen bedbaht Kâzım Nami bu cereyanın ileri giden azasındandırlar. Üç seneden beri haftada altı yüz elli vazife tashihine memur bendenizi bu ma'razda hiç zikretmeyeceğim.

Türkçülük cereyanını mülâyim gören Cemal Paşa, filhakika Hamdullah Suphi Bey'le Halide Hanım'ı, Suriye'ye davet etmişti.

Fakat biraz sonra bu cereyanın haşmet-penah muarızı büyük üslûpkârimız Süleyman Nazîf Beyefendi'yle zatiâliniz de Cemal Paşa'ya misafir olmuşunuz. *Sabah* gazetesindeki nadide makalelerinizden istidlâl ettiğimiz gibi oradan herhâlde pek memnun ayrıldığınıza şüphe yoktur. Bahusûs bu sayede Türk edebiyatı pek orijinal bir nev'i kazanmış oldu: O nadide makaleler, Osmanlı edebiyatında bir misline tesadüf edilmeyen mensur birer kasidedir. Celâl Nuri Bey muhibbiniz Ziyâ Gökâlp Bey'in ' ile Enver Paşa hakkındaki methiyelerine zarifane ta'riz ediyordu. Gökâlp sizin gibi mahir bir san'atkâr değildir. Ancak inandığını yazar. Siz istediğinizi yazabiliyorsunuz. Suriye hatıralarınız Aristo'nun köhne iddiasını yıktı, bediiyatta yeni bir umde vücuda getirdi: "San'at menfaat içindir!." Biraz da bu cereyanın vicdanlarda bir ham hayâl yarattığından, unsur arasına nifak soktuğundan, Umumî Harb'e girişmemizin sâiki olduğundan bahsedeyim: Evvelâ bendeniz hiçbir cereyanın -tabir-i âlinize göre- îka edileceğini zannetmiyorum. Meselâ pek ma'sum olduğu hâlde Türkçülük aleyhinde şu günlerde bir cereyan var; bu bile ötekinin berikinin iradesine tâbi olarak meydana çıkmamıştır, işte gizli aşîkâr birçok âmilleri vardır ki benim gibi "mirsad-ı ibret"e çekilmiş adamlarca tettebbu edilebilir! Hülâsa bendeniz tarihî hadiselerin ferdi iradeler fevkinde bir geliş gidiş olduğuna kailim. Bunun için -Haydi başkalarını ma'zur görelim- ilme bîgane olmayan sevgili Cenab' ınızın iddialarını nasıl tefsir edeceğimi bilemiyorum! Müsaade buyurunuz üstâd altı sene evvel tavsiye buyurduğunuz kahkahalardan biriyle istikbalinize şîtab edeyim!.. Türkçülük cereyanı unsurlar arasında münafet peyda etmiş! Bunu en ziyade Buhur İsrail Efendi iddia ediyor, hatta şu nifakın izalesine çare olarak tezkire-i Osmaniyelerden mezhep kaydının kaldırılmasını tavsiye ediyor. Buna hiç şüphesiz bıyık altından evvelâ zatiâliniz gülersiniz, bir Osmanlı milleti ibda etmek! İşte halis bir ham hayâl!.. İşittiğime nazaran kendisi felsefeyle de iştigal eder bir zat imiş... Bütün dünyanın haritası milliyet esasına göre tashihe başlanırken bu nasıl filozofluk?. Sabık Rum patriği Efendi ne doğru söylemişti: "Osmanlılık siyasi bir tabirden ibarettir!.."

Üstâd, hiç şüphe yok Mehmet, Yorgi olmaz. Dikran da Mişon!.. Hepsinin ayrı dilleri, ayrı vicdanları var. Süleyman Nazîf Bey'e istediğimiz kadar Osmanlı edibi diyelim. Meselâ Ermeni edebiyatının içine giremez. Hâlbuki arada koca bahr-ı muhit olmasına rağmen Amerikalı Poe, Cooper İngiliz edebiyatı tarihinde sahifeler işgal ediyor. Bunlar pek vazih birer hakikattir. O hâlde "Türk milletinin tealisi için çalışı-

yorum" demek ve bunu şi'ar olarak kabul etmek niçin muzır olsun? Buhur İsrail Efendi bu cereyana kızılıyorsa Büyük Fransız İhtilâl'i'ni tarihten silsin; çünkü fertlere, milletlere benlik mefrûkesini veren o cuş u hurûştur. Osmanlı hükûmeti dahilindeki unsurlar arasında zavallı gafil milletimin gençliğine millî şuur en sona girdi. Ma'lûm-ı arifanenizdir ki bu cereyan Rumeli'nde başladı: Bulgar bombaları patladıktan, Arnavutluk isyanı çıktıktan sonra... Zeki üstâdım, millî cereyanlar münakaşa edilemez; sanırım. Çünkü asrın îcâbıdır. Buhur İsrail Efendi de tasdik eder ki Yahudiler'in en mes'ut yaşadıkları nemleket burasıydı. Öyle iken senelerden beri siyonizm hareketi bitabi bizim aleyhimize devam etti. Bugün Kudüs'te mefkûresini haki-katleştirdi.

Harbe girmemizin sâikine gelince: Bunu Türkçüler değil, Goben zırlısının topları başlattı. Ha, bakınız belki bir noktada ittifak edebiliriz: Harbe girdikten sonra Türklük duygusuyla beslenmiş yavrularınız mefkûre uğrunda ölmekten çekinmediler. Çanakkale'yi ziyaret ettiğimiz zaman grup kumandanlarından Vehbî Paşa, ihtiyat zabıt rekillerinin akıllara hayret veren celâdetlerini gözleri yaşarak anlatmıştı.

Son bir iki söz: Buhur İsrail Efendi itirazının Türklüğe değil, Türkçülüğe karşı olduğunu söylüyor. Türklük bir milletin husûsî vasfıdır. Türkçülük bu vasfı haiz milletin iyiliği için, yükselmesi için çalışanların mesleğini gösterir. Bir millet için başka milletlere mensûb ertler de gayret edebilirler. Bizim Moiz Kohen Efendi gibi, Macar Yahudileri'nden doktor müteveffa Kunos gibi!.. Fakat diğer milletlere mensûb fırkalar, yaşadığı muhitteki milletin irfanı için çalışanlara "ta'n" etmez: Buhur İsrail Efendi gibi!..

Şu arz ettiğim cihetlere siz ne dersiniz...

Baki hürmet aziz üstâdım. (1 Teşrinisani 334)

• Millî Edebiyat Meselesi ve Cenab Bey'le Münakaşalarım, İst. 1918, s. 76-81.

BİRKAÇ SÖZ

Dünkü edebiyatımızın hakikaten güzide bir üslûpkârı ve üstâdı olan Cenab Şahabeddin Bey'le aramızdaki münakaşa bundan altı yedi sene evvel cereyan etmişti. Cenab Bey, Servet-i Fünûn edipleri içinde sade şiir ve nesirle yani san'atıyla temayüz etmiş değildir, ilmî vukufu da hürmet edilecek bir derecededir: İçtimaiyata, felsefeye, ruhiyata dair de hayli malûmatı vardır. Hakikat bu merkezde iken lisan münakaşası husûsunda niçin ısrarını sonuna kadar götürmedi: Muhtelit bir lisan olamayacağını, lisanımızı tasfiye için işe ecnebi kaidelerini atmakla başlayabileceğimizi niçin kabul edemedi? Bence muhakkak ki Cenab Bey ilmi ve hakikati, itiyadına pervasızca feda ediyordu. Kendisi bana yazdığı bir mektupta iddialarımı hülya şeklinde gösteriyor ve beni maslûb Cevher Ağa'ya benzetiyordu:

O asılmadan birkaç gün evvel bir rüya görmüş, ta'bir ettirmiş, mu'abbir, "hayatınızın sonunda yüksek bir makama çıkacaksınız!" demiş. Cenab Bey bu zarîf nükte ile Yeni Lisan cereyanını hazin bir akıbetle namzet göstermek istiyordu. O zaman "Sabrediniz, zaman kime hak kazandıracak!" demiştim. Aziz dostum Hamdullah Suphi Bey de bir mektubunda aynı kanaatle benim fikrime iştirak etmişti. Bugün edebiyat sahasına bakıyorum: Nazım ve nesir lisanımız Cenab Bey'in tamamıyla aldandığını ispat ediyor. İşte Orhan Seyfi ve arkadaşlarının şiiri, işte Refik Halit ve arkadaşlarının nesri!

Bu hakikatten Servet-i Fünûn edebiyatı namına Süleyman Nazîf Bey de acı acı şikâyet ediyor; geçen gün bu nüktedan üstâda rast geldim: "Ali Canip öldürdün, şimdi de defnet!" dedi. "Neyi" diye sordum: "Edebiyat-ı Osmaniye'yi! Lisan-ı Osmanî'yi!.." dedi. Evet eğer edebiyat-ı Osmaniye'den maksat "nâ-huda-yı huda-nâ-şinas" terkibi ise Allah rahmet eylesin!

Nâmık Kemal'den sonra yegâne ve dinç bir üslûba sahip olan Süleyman Nazîf Bey üstâdımız beni "Arabî ve Farisî terkiplerin tehci-rinden dolayı hangi Divan-ı Harb-i Edebîye tevdi edeceğini" bilemiyor: Sanırım ki cürmüme dair birçok müşteki çıkacak, fakat bir şahit bulunamayacak: Bütün gençlik güzel Türkçe'nin müdafii...

Hulâsa edebiyatımız lisan itibarıyla normal şeklini aldı. Sün-bülzâde'nin:

Farisî vü Arabî'den iki sehbâl ister